

Efectul contextului asupra variabilității intra-individuale a răspunsurilor la big five

PASQUIER Daniel¹ et GANGLOFF Bernard²

¹ Avenir & Entreprise, laborator P.R.I.S. Université de Rouen (France). Courriel : dpasquier@avenirentreprise.fr

² Laborator PRIS Université de Rouen (France) ; Université de Paraíba (Brésil). Courriel : bernard.gangloff@univ-rouen.fr

1. Introducere :

Modelul celor cinci factori -M.C.F.- susține ideea după care limbajul ar fi, de o manieră generală, expresia diferențierii psihologice. Această abordare psiho-lexicală propune, în final, ca ipoteză generică, faptul că: „...cele mai importante diferențe individuale din tranzacțiile oamenilor sunt encodate ca termeni singulari în unele sau în toate limbajele lumii” (Golberg, 1990, p. 1216)¹.

Aceasta idee rămâne, totuși, insuficientă în cazul utilizării cuvintelor într-un instrument de evaluare a personalității. Dacă evaluarea folosește la o predicție, mai trebuie adăugată o condiție: aceea a stabilității diferențelor în timp și în diverse contexte situaționale². În acest sens Costa & McCrae afirmă că „trei cincimi din varianța scorurilor trăsăturilor de personalitate sunt stabile pe parcursul întregii vieți adulte” (1994, p. 33)³. Pervin contrazice această afirmație și postulează că: „individii au pattern-uri de stabilitate și de schimbare în comportamentele lor, atât de-a lungul timpului cât și în diverse situații (Pervin, 1994, p. 110)⁴.

Prezenta comunicare vizează variabilitatea intra-individuală a imaginii pe care oamenii și-o fac despre ei înșiși atunci când sunt puși să se imagineze în situații diferite. Ipoteza generală a acestui studiu se înscrie mai degrabă în perspectiva lui Pervin care postulează că, prin intermediul contextualizării unui consemn auto-descriptiv, se poate orienta profilul răspunsului, în direcția indusă de contextul solicitat. În aceeași măsură se poate vorbi și despre prezența unui bias de dezirabilitate socială.

În partea de discuții a comunicării vor fi prezentate consecințele rezultatelor obținute asupra interpretării rezultatelor chestionarelor auto-descriptive.

2. Metoda :

2.1. Chestionarul utilizat

Chestionarul utilizat este un chestionar original elaborat după principiul metodologic *Q-sort*⁵ elaborat de Stephenson (1935a, 1935b) cu scopul de a evalua faptele mentale care pot fi

¹ "...the most important individual differences in human transactions will come to be encoded as single terms in some or all of the world's languages".

² Fără a uita contextele emoționale, motivaționale ...

³ "...three-fifths of the variance in true scores for personality traits is stable over the full adult life span".

⁴ "Individuals have patterns of stability and change in their behavior, both over time and across situations".

⁵ De *Quotations Sort*, tri de citations.

influențate de subiectivitate. Acest format de răspuns se caracterizează printr-o distribuție forțată a răspunsurilor, în general sub formă gaussiană⁶.

În chestionarul utilizat respondenții trebuiau să clasifice 100 de descriptori (în cazul de față 100 de adjective) în 7 clase, respectând niște criterii legate de efectivul claselor : pentru început consemnul viza alegerea a „5 adjective care vă descriu **cel mai bine**” – alegere cotate cu 7 puncte-; „11 adjective care vă descriu **bine**” – alegere cotate cu 6 puncte-; „21 adjective care vă descriu **destul de bine**” – alegere cotate cu 5 puncte ; într-un al doilea moment consemnul viza exprimarea unor respingeri prin alegerea a „5 adjective care vă descriu **cel mai puțin bine** (cel mai rău)”- alegere cotate cu 1 punct, „11 adjective care vă descriu **rau** ”- alegere cotate cu 2 puncte, și în final „21 adjective care vă descriu **destul de rau** ”- alegere cotate cu 3 puncte. Cele 28 de adjective nealuse, deci neutre, sau necontabilizate, sunt cotate cu 4 puncte.

Cei 100 de descriptori (adjective) se referă la cele 5 dimensiuni ale modelului personalității în 5 factori, luând în considerare câte 10 adjective pentru fiecare din cei doi poli ale celor 5 dimensiuni : conștiință, deschidere, amabilitate, extraversiune și nevrozism⁷. Aceștia au fost validați prin comparație cu versiunea franceză a chestionarului *Alter Ego* (Pasquier, 2006).

Cota globală nu este rezultatul unei sume de puncte, ca în cazul unei scale Likert de exemplu, ci ia în considerare corelația sau corelațiile pattern-ului de răspunsuri (clasamentului de itemi) ale unui respondent, cu pattern-ul de răspunsuri ale aceluiași respondent obținut într-un alt moment sau într-un alt context, sau al altui respondent sau grup de respondenți sau cu un prototip elaborat de experți. Putem astfel elabora analize cluster ale respondenților. În acest studiu fiecare respondent a fost supus succesiv la 5 aplicări ale chestionarului, fiecare din aceste aplicări trimițând succesiv la un context particular, operaționalizat printr-un consemn specific. Vom lua în considerare, aici, corelațiile celor cinci pattern-uri de răspunsuri ale fiecărui respondent obținute la fiecare din cele cinci aplicări succesive.

2.2. Contextualizarea consemnelor

Fiecare din cele 5 aplicări ale aceluiași chestionar de 100 de descriptori aparținând celor cinci dimensiuni bipolare ale modelului în cinci factori, a avut ca scop examinarea unui eventual efect al contextului asupra stabilității răspunsurilor, și de a observa dacă acest efect se regăsește de o manieră identică, indiferent de dimensiunea în cauză. Pentru aceasta chestionarul era însoțit de un consemn cu o contextualizare specifică pentru fiecare din cele cinci aplicații.

Aplicarea T (munca) : cu scopul de a optimiza alegerea referitoare la dimensiunea conștiință (C), în partea de sus a paginii figura următorul context : „Gândeți-vă la următoarea situație : sunteți pe cale să realizați o muncă importantă. Indicați, din lista de mai jos, numerele corespunzătoare acelor 5 adjective care vi se potrivesc **cel mai bine** în momentele în care **lucrați**”⁸.

⁶ În forma sa originală procedura comportă trei sortări succesive de itemi înscriși pe niște cartonașe . O primă sortare consta în formarea a trei mulțimi /grupe : itemi „adevărați”, itemi „falși”, itemi „eliminați”. O a doua sortare consta în repartizarea itemilor „adevărați” în n grupe de la grupa itemilor „cei mai adevărați” la grupa itemilor „cei mai puțin adevărați”, precum și repartizarea itemilor „falși” în n grupe, de la cei mai falși la cei mai puțin falși, numărul grupelor n fiind stabilit de autorul chestionarului. Ultima sortare corespunde unei distribuții forțate, și anume: trebuie ajustat numărul itemilor dintr-o grupare în funcție de distribuția aleasă, aceasta fiind, de asemenea stabilită de autorul chestionarului. Astfel, în trei reprize itemii sunt analizați (comparați) și clasificați în funcție de factori care operează cu subiectivitatea fiecăruia.

⁷ Astfel, pentru polul pozitiv al dimensiunii „conștiința” am utilizat următoarele 10 adjective: conștiincios, meticulos, punctual , perseverent, determinat, pasionat, minuțios, rațional, ordonat, tenace.

⁸ Respondenții trebuiau astfel să indice cele 5 adjective care li se potriveau cel mai bine lor înșiși, apoi cele 11 adjective care li se potriveau bine, apoi cele 21 care li se potriveau destul de bine, apoi cele 5 care li se potriveau cel

Aplicarea N (noutate) : pentru dimensiunea *deschidere* (O) : „Gândiți-vă la următoarea situație :sunteți pe cale să descoperiți un lucru nou, foarte interesant. Indicați, din lista de mai jos, numerele corespunzătoare acelor 5 adjective care vi se potrivesc **cel mai bine** în timp ce **descoperiți ceva nou** (consemnul N).

Aplicarea EC (a fi drag) : pentru dimensiunea *gentilețe* (G) : „Gândiți-vă la următoarea situație : tocmai vă ocupați de cineva care vă este foarte drag. Indicați, din lista de mai jos, numerele corespunzătoare acelor 5 adjective care vi se potrivesc **cel mai bine** în timp ce vă **ocupați de cineva drag** (consemnul EC).

Aplicarea C (convinge) : pentru dimensiunea *extraversiune* (E) : „Gândiți-vă la următoarea situație : trebuie să convingeți pe cineva de un anumit lucru, cu orice preț. Indicați, din lista de mai jos, numerele corespunzătoare acelor 5 adjective care vi se potrivesc **cel mai bine** în timp ce convingeți acea persoană (consemnul C).

Aplicarea D (pericol) : pentru dimensiunea *nevrozism* (N) : „Gândiți-vă la următoarea situație : vă confrunțați cu o situație extrem de periculoasă. Indicați, din lista de mai jos, numerele corespunzătoare acelor 5 adjective care vi se potrivesc **cel mai bine** în timp ce vă confrunțați cu o situație periculoasă (consemnul D)⁹.

2.3. Populație

Sapte studenți¹⁰ și-au aplicat ele însele chestionarul cu cele cinci tipuri de consemne și l-au aplicat și la alte 30 de persoane din anturajul lor, toate de sex feminin și de vârste diferite (plaja vârstelor : de la 19 la 84 ani ; $m=42$ ani ; $\sigma=17$ ani). Pachetele cu cele cinci aplicări au fost agrafate într-o ordine aleatoare, stabilită de un generator de numere aleatoare. Astfel, au fost obținute 185 *Q*-sorts.

2.4. Ipoteze operaționale

Ne așteptăm să obținem corelații pozitive (dar moderate) între profilele răspunsurilor la cele cinci aplicări ; ne așteptăm, de asemenea, ca variațiile să nu fie nici complet aleatoare, nici legate doar de o eroare de măsurare, ci să răspundă unei logici inductive susținute de un anumit conținut contextualizant al consemnelor.

3. Rezultate

Am realizat, în primul rând, o analiză comparativă globală a corelațiilor inter-situaționale. Apoi am studiat fluctuațiile scorurilor la cele 10 sub-dimensiuni în funcție de situații. O a treia analiză s-a focalizat pe incidența bias-urilor de dezirabilitate socială.

3.1. Analiza comparativă globală

Plaja de distribuție a corelațiilor inter-situaționale se întinde de la 0,26 la 0,51, corelația medie fiind de 0,40. Stabilitatea răspunsurilor variază, deci, între 6,76% și 26,01% din varianță, și în medie stabilitatea acoperă 16% din varianță.

mai puțin bine, cele 11 care îi descriau rău și cele 21 care îi descriau destul de rău. Această procedură era reluată și în celelalte patru aplicări ale chestionarului.

⁹ Semnalăm că în această situație „Pericol” ne așteptăm la două tipuri de pattern-uri de răspunsuri: fie spre mai multă stabilitate emoțională (optimizarea controlului de sine), fie spre mai mult spre nevrozism (reacție de teamă)

¹⁰ Indiferent cine au fost, le mulțumim încă o dată pentru colaborarea lor.

În mod complementar, efectul de reclasare (de redistribuire a adjectivelor într-un nou clasament) variază de la $1-0,51^2=74\%$ la $1-0,26^2 = 93\%$ din varianță, cu un efect mediu de 84% din varianță, sau de 5,25 ori mai multă variație decât stabilitate.

Putem argumenta că efectul de reclasare cuprinde eroarea de măsurare. Fidelitatea *Q-sort-ului* a putut fi apreciată printr-un test-retest realizat la un interval de două săptămâni, cu un consemn neutru, pe un lot de 40 de studenți de la psihologie, obținându-se o valoare a fidelității de 0,93. Putem astfel deduce că, dacă eroare de măsurare cântărește 13,51% din varianță, atunci efectului de reclasare dintre aplicări îi revine 70,49% din varianță, adică de 4,40 ori mai mult decât stabilitatea.

Putem compara, de asemenea, importanța efectelor legate de corelația test-retest cu cele legate de corelația medie inter-situțională, adică $d_{r=0,40} = 0,87$ cu $d_{r=0,93} = 5,06$. Se constată că stabilitatea imaginii de sine inter-situțională este de 5,81 ori mai slabă decât stabilitatea test-retest.

În continuare, se pune problema studierii variabilității corelațiilor în funcție de anumite perechi de situații. Tabelul 1 și figura 1 ne indica, explicit, că în toate cele patru perechi de situații care includ situația D (în fața unui pericol) corelațiile sunt mult mai scăzute comparativ cu celelalte.

Perechi de situații	T/N	T/EC	T/C	T/D	N/EC	N/C	N/D	EC/C	EC/D	C/D
m	0,45	0,48	0,52	0,33	0,48	0,45	0,26	0,51	0,28	0,28
σ	0,18	0,17	0,18	0,25	0,18	0,18	0,23	0,16	0,29	0,25

Tableau 1 : caracteristici (m : media ; σ : abaterea standard) corelațiilor inter-situționale (T : munca ; N : noutate ; EC : a fi drag ; C : a convinge ; D : pericol).

Pe figura 1 putem observa o diferență clară între T/D și T/N exprimată în 15 puncte de corelație. Raportându-ne la Cohen, d are un efect notabil la o valoare de 0,55¹¹ (t=2,36 ; p=0,02).

¹¹ Referindu-ne la propunerile lui Cohen (1977) : efectul este neglijabil dacă d are o valoare apropiată de 0,20 ; efectul este intermediar dacă d are o valoare de aproximativ 0,50 ; efectul este notabil dacă d are o valoare apropiată de 0,80. Corroyer & Marion (2003, p. 243) propun următoarele limite : de la 0 la 0,35 efect neglijabil ; de la 0,35 la 0,65 efect intermediar ; mai mult de 0,65 efect notabil.

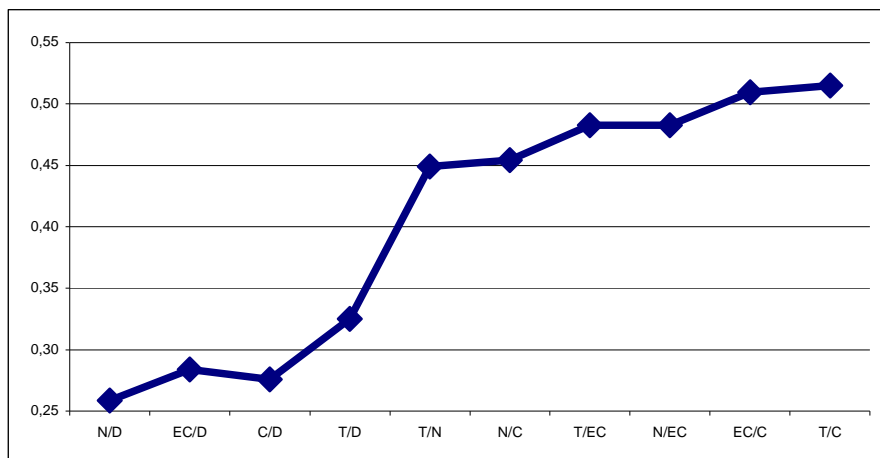

Figura 1 : caracteristicile corelațiilor inter-situaționale ordonate crescător (T : muncă ; N : nouitate ; EC : a fi drag ; C : a convinge ; D : pericol).

Putem, de asemenea, materializa cele două grupe de corelații într-un grafic al structurii factoriale obținută după rotația Oblimin (fig. 2).

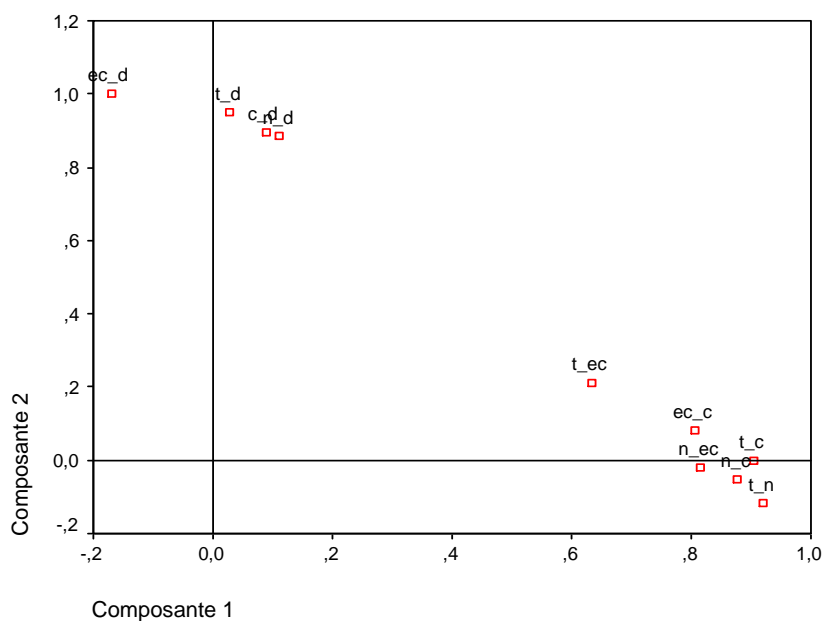

Figura 2 : structura factorială a corelațiilor intra-situaționale (T : muncă ; N : nouitate ; EC : a fi drag ; C : a convinge ; D : pericol).

Corelația între cei doi factori este de 0,29 (sau un d de 0,60 pentru un efect intermediar) ceea ce constituie un alt indicator al stabilității structurale relative a pattern-urilor de răspuns.

Efectul de reclasare nu este echivalent ci depinde de natura situației evocate. Un factor emoțional puternic, evocat de o situație potențial periculoasă, poate induce un efect de reclasare mult mai puternic decât celelalte situații .

Din aceste prime analize reținem că, contextualizarea consemnelor auto-descriptive induce, în medie, un reclasament de patru ori superior stabilității afirmate de anumiți teoreticieni ai trăsăturilor de personalitate .

Aceste reclasări ale itemilor nu sunt doar o dezordine, consecință a unei destabilizări legate de schimbarea consemnelor sau simple artefacte legate de oboseala de a răspunde de mai multe ori la rând ..., totuși, în ce măsură răspund ele, efectiv, unei logici induse de construirea raporturilor situații/dimensiuni ?

3.2. Fluctuația scorurilor dimensiunilor în funcție de situații

Vom începe cu lectura tabelului 2 în care sunt prezentate media și abaterea standard a fiecăreia dintre dimensiuni, în funcție de situațiile solicitate .

		C+	C-	O+	O-	G+	G-	E+	E-	N+	N-
Munca T	m	5,56	<u>2,75</u>	4,58	3,20	4,39	3,16	4,62	3,70	4,48	3,59
	σ	1,12	1,19	1,08	1,13	1,08	1,22	1,38	1,25	1,43	1,37
Noutate N	m	4,86	3,23	5,18	<u>3,14</u>	4,69	3,08	4,57	3,23	4,57	3,49
	σ	1,14	1,08	1,27	1,17	1,16	1,23	1,46	1,28	1,23	1,39
A fi drag EC	m	4,89	2,92	4,49	3,40	5,39	<u>2,66</u>	4,54	3,27	4,98	3,46
	σ	1,09	1,00	1,07	0,96	1,27	1,08	1,37	1,21	1,14	1,35
A convinge C	m	5,27	2,96	4,69	3,36	4,60	3,07	5,14	<u>3,01</u>	4,53	3,38
	σ	1,16	1,13	0,97	1,01	1,27	1,13	1,42	1,08	1,33	1,28
Pericol D	m	4,73	3,19	4,20	3,50	4,33	3,56	4,10	3,86	<u>4,21</u>	4,51
	σ	1,26	1,29	0,99	1,10	1,34	1,44	1,46	1,38	1,70	1,77

Tabel 2 : caracteristicile scorurilor la dimensiunile bipolare, funcție de situațiile evocate. Sunt îngroșate cifrele care indică valorile cele mai mari ale mediilor și sunt subliniate valorile cele mai mici ale mediilor, plaja cifrelor mergând de la 1 la 7.

Scorurile medii ale dimensiunilor C+, O+, G+ și E+ merg în sensul efectelor așteptate de contextualizarea situațională a consemnelor. Același lucru putem spune și despre dimensiunile C-, O-, G- et E-. Pentru aceste patru trăsături ale modelului în cinci factori, fiecare din cele patru consemne contextualizate corespunzătoare generează o creștere a alegerilor itemilor pozitivi și o scădere a numărului de alegeri ale itemilor negativi, și în consecință se majorează diferența scorurilor dintre cei doi poli ai fiecăreia dimensiuni (fig. 3) : la consemnul Muncă, repondenții se prezintă mai conștiințioși (C+) și mai puțin inconștienți (C-) decât sub alte consemne, la consemnul Noutate, se prezintă mai deschiși și mai puțin închiși decât sub alte consemne, și la consemnul A convinge se prezintă mai extravertiți și mai puțin introvertiți decât sub alte consemne.

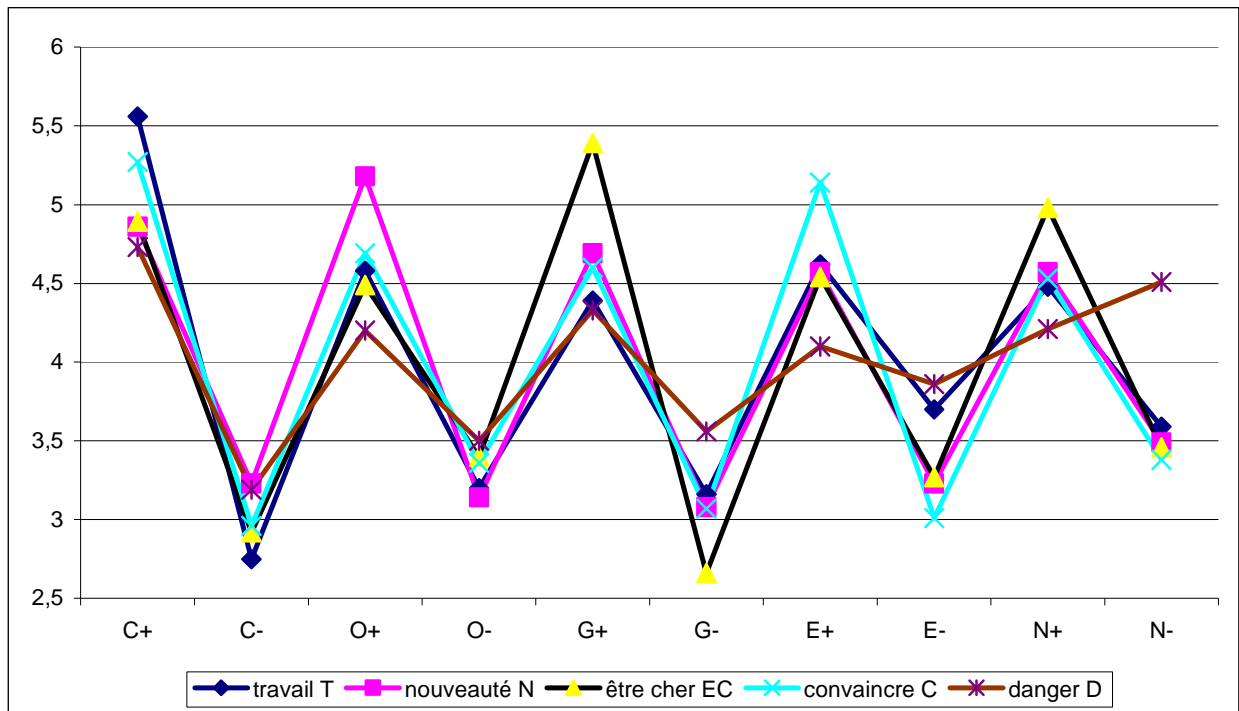

Figura 3 : scoruri medii în funcție de dimensiuni și situații

În privința dimensiunii N se constată o inversare a diferenței în profitul lui N- vs N+ în situația de pericol, ceea ce ar putea susține ipoteza unei reacții contrastante cu situația de pericol, sau o tendință spre mai multă stabilitate emoțională sau mai degrabă spre mai multă frică: la consemnul Pericol repondenții se prezintă mai nervoși și mai puțin stabili emoțional decât sub ale consemne. Tabelul 3 oferă indicii despre semnificația statistică și despre importanța efectelor așteptate.

	C+/T vs celelalte	C-/T Vs celelalte	O+/N vs celelalte	O-/N Vs celelalte	G+/EC vs celelalte	G-/EC vs celelalte	E+/C vs celelalte	E-/C vs celelalte	N+/D vs celelalte	N-/D vs celelalte
t de student	2,93	1,54	3,42	1,13	3,93	2,47	2,61	2,20	1,69	3,88
p	0,004	0,123	0,000	0,250	0,000	0,014	0,010	0,028	0,092	0,000
d de Cohen	0,53	0,28	0,63	0,21	0,72	0,45	0,48	0,40	0,31	0,71
efect	Int.	Nég.	Int.	Nég.	Not.	Int.	Int.	Int.	Nég.	Not.

Tabel 3 : comparația scorurilor dimensiunilor manipulate prin consemn cu scorurile globale ale celorlalte dimensiuni : semnificația statistică și importanța efectelor așteptate (T : muncă ; N : noutate ; EC : a fi drag ; C : a convinge ; D : pericol) ; (Int. : intermediar ; Nég. : neglijabil ; Not. : notabil).

Se observă că pentru primele patru trăsături inducția se reflectă mai degrabă în alegerea unui număr mai important de itemi pozitivi decât decât în alegerea unui număr mai puțin important de itemi negativi, ceea ce ne trimite la considerarea rolului dezirabilității sociale în procesul auto-descriptiv sub consemne contextualizate.

3.3. Jocul dezirabilității sociale

Intr-o altă cercetare aplicată, fiecare item a fost parametrizat din punctul de vedere al dezirabilității sociale pe baza rezultatelor unui panel de 31 de experți, psihologi și specialiști din domeniul managementului resurselor umane, care au răspuns la un chestionar având ca și consemn de a descrie pe cineva dezirabil social. Pentru eșantionul nostru, corelația medie a pattern-urilor de răspunsuri, cu prototipul dezirabilitate socială, s-a ridicat la 0,50, adică un efect notabil ($d=1,15$).

corelație	munca/DS	Noutate/DS	A fi drag/DS	A convinge/DS	pericol/ DS
m	0,51	0,55	0,66	0,56	0,25
σ	0,21	0,15	0,13	0,20	0,32
d	1,18 Not.	1,31 Not.	1,75 Not.	1,35 Not.	0,51 Int.

Tabel 4 : corelațiile dezirabilității sociale definite de experții panelului (DS) și pattern-urile răspunsurilor funcție de situație (Int. : intermediar ; Not. : notabil).

Tabelul 4 arată că aceste corelații au același ordin de mărime cu situația excepție de pericol, pentru care alegerea itemilor depinde mai puțin de dezirabilitatea socială.

perechi	T/N	T/EC	T/C	T/D	N/EC	N/C	N/D	EC/C	EC/D	C/D
m	0,23	0,23	0,32	0,24	0,20	0,21	0,16	0,22	0,17	0,16
\square	0,17	0,15	0,16	0,16	0,17	0,15	0,16	0,14	0,18	0,18

Tabel 5 : caracteristicile corelațiilor parțiale inter-situaționale (T : muncă ; N : noutate ; EC : a fi drag ; C : a convinge ; D : pericol).

Am calculat corelațiile parțiale între pattern-urile de răspunsuri la cinci situații, cu scopul de a vedea efectul de reclasare în cazul unei dezirabilități sociale egale. (tabel 5). Plaja distribuției corelațiilor inter-situaționale se întinde de la 0,16 la 0,32, corelația medie fiind de 0,21. Stabilitatea răspunsurilor variază, deci, între 2,40% și 10% din varianță și, în medie, stabilitatea acoperă 5% din varianță, ceea ce reprezintă mai puțin decât pentru toate corelațiile. Mai precis, există o trecere de la 16% la 5%, ceea ce ne face să concluzionăm că stabilitatea clasamentelor poate fi afectată într-o proporție de 2/3 ca urmare a dezirabilității sociale și de 1/3 datorită persoanei.

Rămâne de văzut în ce măsură variația dezirabilității sociale influențează variația dimensiunilor. Pentru aceasta vom recalcula scorurile pentru fiecare dimensiune făcând diferența între scorul observat și scorul dezirabilității sociale în cazul panelului de experți (tab. 6).

		C+	C-	O+	O-	G+	G-	E+	E-	N+	N-
muncă T	m	0,91	<u>-0,44</u>	-0,23	-0,06	-0,83	0,40	-0,01	0,28	-0,62	0,47
	σ	0,34	0,31	0,59	0,27	0,39	0,35	0,35	0,37	0,40	0,59
noutate N	m	0,21	0,03	0,37	<u>-0,12</u>	-0,53	0,31	-0,06	-0,19	-0,53	0,37
	σ	0,35	0,17	0,69	0,50	0,33	0,45	0,40	0,38	0,32	0,51
a fi drag EC	m	0,24	-0,27	-0,32	0,14	0,17	<u>-0,10</u>	-0,09	-0,14	-0,12	0,33
	σ	0,27	0,15	0,39	0,50	0,42	0,44	0,37	0,23	0,32	0,43
a convinge C	m	0,62	-0,24	-0,12	0,10	-0,62	0,30	0,51	<u>-0,41</u>	-0,57	0,25
	σ	0,54	0,32	0,42	0,37	0,28	0,29	0,43	0,56	0,33	0,61
pericol D	m	0,08	0,00	-0,61	0,24	-0,89	0,79	-0,53	0,45	<u>-0,89</u>	1,38
	σ	0,40	0,22	0,53	0,50	0,73	0,72	0,62	0,53	0,79	0,83

Tabel 6 : caracteristicile scorurilor dimensiunilor bipolare în funcție de situația evocată, din care au fost scăzute scorurile dezirabilității sociale. Mediile cele mai mari sunt prezentate cu caractere îngroșate, iar mediile cele mai mici sunt subliniate.

Global, obținem aceeași structură de rezultate, în sensul efectelor așteptate . Dar mărimea efectului are același ordin de mărime ?

	C+/T vs celelalte	C-/T vs celelalte	O+/N vs celelalte	O-/N vs celelalte	G+/EC vs celelalte	G-/EC vs celelalte	E+/C vs celelalte	E-/C vs celelalte	N+/D vs celelalte	N-/D vs celelalte
t de student	19,39	0,51	15,67	6,24	23,57	14,13	18,67	14,39	11,16	20,47
p	0,00	0,60	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
d de Cohen	1,59	0,04	1,28	0,51	1,93	1,16	1,53	1,18	0,91	1,68
effet	Not.	Nég.	Not.	Int.	Not.	Not.	Not.	Not.	Not.	Not.

Tabel 7 : comparația scorurilor dimensiunilor manipulate prin consemn, din care s-au scăzut scorurile dezirabilității sociale, cu scorurile totale ale celorlalte dimensiuni : semnificația statistică și importanța efectelor așteptate (T : muncă ; N : noutate ; EC : a fi drag ; C : a convinge ; D : pericol) ; (Int. : intermediar ; Nég. : neglijabil ; Not. : notabil).

Comparând tabelele 3 și 7 se constată că notele, epurate de dezirabilitatea socială, fac să apară efecte ale contextului de o amplitudine mult mai mare. Constatăm acum 8 efecte notabile (vs 2 în prealabil) ; valorile medii ale testului t Student sunt mult mai ridicate pentru scorurile epurate (13,75 vs 2,44), la fel ca și pentru media lui d de Cohen (1,13 vs 0,45). In alți termeni biais-ul de dezirabilitate atenuează efectele consemnelor contextualizante.

Reținem din această a treia analiză că, o parte deloc neglijabilă din stabilitatea clasamentelor inter-situaționale este imputată dezirabilității sociale și că biais-ul atenuează predominanța efectelor produse de punerea în situațiile evocate prin contextualizarea consemnelor, reducând puterea de diferențiere a chestionarului.

4. Discuții

În acest studiu se arată că, variind consemnele în sensul unei contextualizări situaționale, respondenții la un același chestionar produc profile de răspunsuri foarte diversificate, diversificare echivalentă cu o valoare de 4,4 ori mai mare decât stabilitatea dată de o aplicare test-retest necontextualizată. În aceeași măsură se arată că, în situația unei contextualizări, alegerea respondenților se poate modifica într-un sens predictibil în ceea ce privește dimensiunile MCF. În final se arată că biais-ul de dezirabilitate socială micșorează diferențele psihologice ale imaginii de sine. Aceste constatări vin să susțină punctul de vedere al lui Pervin vs. cel al lui Costa & McCrae.

Pusă în situații diferite, o aceeași persoană se descrie, în mare parte, diferit. Se poate deduce că, aceasta nu ar fi legată atât de stabilitatea trăsăturilor, cât mai ales de stabilitatea imaginii de sine în diferite situații, care ar fi fundamentul permanenței Sineului. Poate fi, în aceeași măsură, acel tip de variabilitate intra-individuală care fundamentează singularitatea unei persoane în termeni de capacități și flexibilitate adaptativă.

În plan practic consecințele nu sunt neutre. Cu siguranță, în cazul aplicării necontextualizate a chestionarelor de tipul "descrieți-vă așa cum sunteți, în general", se poate presupune că respondentul alege, mai mult sau mai puțin conștient, o anumită situație la care face apel atunci când răspunde. Astfel, se îndepărtează și mai mult de situația evaluativă ideală în care "toate lucrurile sunt egale", și ușa rămâne larg deschisă strategiilor de auto-prezentare.

Stabilitatea răspunsurilor fiind în parte un artefact legat de biais-ul de dezirabilitate socială, devine posibilă luarea în considerare a validității predictive atribuită de M.C.F., în principal pentru dimensiunea Conștiință și doar la nivel practic, așa cum observa și Barrick, Mount, & Judge (2001), Conștiința fiind o dimensiune care nici nu este o expresie personalologică singulară, ci mai degrabă o exprimare a adeziunii pentru ceea ce e considerat a fi o normă de dezirabilitate socială, o normă a profesionalismului corect: să te prezinți ca o persoană conștiincioasă.

Concret, aceste rezultate permit explorarea altor concepții, altor practici și altor abordări ale chestionarelor de personalitate bazate pe MCF.

Bibliographie

- Barrick, M.R., Mount, M.K., & Judge, T.A. (2001). Personality and Performance at the Beginning of the New Millennium : What Do We Know and Where Do We Go Next ?. *Personality and Performance*, 9, 1/2, 9-30.
- Corroyer, D., & Wolf, M. (2003). *L'analyse des données en psychologie*. Paris : Armand Collin.
- Costa, P.T., Jr., & McCrae, R.R. (1994). « Set like plaster » ? Evidence for the stability of adult personality. In T. Heatherton & J. Weinberger (Eds), *Can personality change ?* (pp. 21-40).
- Goldberg, L.R. (1990). An alternative description of personality : The Big five factor structure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 1216-1229.
- Pasquier, D. (2006). *Que mesurent les questionnaires inspirés par le « modèle des cinq facteurs » ? Peut-on améliorer le modèle ?* Pré-imprimé thèse de 3ème cycle en psychologie. Rouen : PRIS.
- Pervin, L. A. (Ed.). (1989). *Handbook of personality theory and research*. New York : Guilford.
- Stephenson, W. (1935a). Technique of factor analysis. *Nature*, 136, 297.
- Stephenson, W. (1935b). Correlating persons instead of tests. *Character and Personality*, 4, 17-24.